

C 132/1989

329.15.323.15(450-163.6)

019910939

COBISS •

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 18. januarja 1989 - Leto XL. - Štev. 22. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Slovenska manjšina v Novem letu 1989 - 1990

Napolnimo prepad med laskavo besedo in poštenim dejanjem

Vnebovpijoče protislovje med stališči katoliške cerkve in KD — Leto evropskih volitev in 200-letnice francoske revolucije ter njenih načel meščanske svobode — Potrebna je premostitev naše pasivnosti, da bomo spet osebek boja za enakopravnost, ki ne pride sama od sebe

Vsaka šola nekaj velja, pravijo naši stari. Pa je tudi res? Minulo leto je bilo za slovensko narodnostno skupnost v Italiji kar se da negativno. Doživeli smo nekaj obljub s samega vrha državne in deželne oblasti, ki pa so nas samo bridko prevarale. Odvzele so nam še nekaj pravic, za katere smo v svoji sveti naivnosti mislili, da so nam priznane, zraven pa so nas še poučili, da se demokršćanska oblast poživlja tako na mednarodne, kakor tudi na ustavne obveze in namerava popeljati Italijo v «zedinjeno Evropo» narodov in narodnosti, odeto v stare kalupe centralistične in do manjšin nedemokratsko gluhe družbe.

Motil se je, kdor je mislil, da je Italija pravna država, kjer imajo zakoni neko veljavo. Podredila si jih je oholost večinskih strank, ki z njimi dela, kakor mačka z mladiči.

Pri tem se je oblast okoristila še z dveh dejavnikoma, ki sta prišla kot naročena: splošno stisko slovenskega naroda, tudi v matični domovini, ter pasivnost in neenotnost slovenske manjšine v Italiji. Kar je pravi paradoks, če pomislimo, da so v obrambi svojih pravic znatno bolj borbeni in enotni nekdanji plahi koroški Slovenci, da o upornosti Slovencev v samem osrčju, v Ljubljani, sploh ne govorimo, saj se o tem veliko piše in diskutira. Kaj pa vročekrovni Primorci? Bomo še naprej čakali na feto morgano enotne delegacije, ki jo je politika nekaterih strank že pred leti pokopala?

Letošnje leto 1989 se začneja v znamenju razočaranja in, upamo, odprtih oči ter kritične ostrine. Slišali smo veliko lepih besed, toda vemo, kolikšen je prepad med izrečenimi besedami in

konkretnimi dejanji. Od besed in obljub ne živimo! Potrebna so dejanja, saj se resolucije ne morejo spremeniti v živo besedo, niti v medčloveške odnose, če jim ne sledi dosledno obnašanje.

In tako smo lahko prebrali čudovito papeško pismo o pravicah narodnih, jezikovnih, kulturnih in verskih manjšin. Sledile so mu modre besede škofov iz naše dežele, ki so izrecno opozorili na obstoj Slovencev in njihovo stisko, njihovo bolečino. Pošteno so tudi opozorili na nedoslednost nekaterih vernikov, ki tega nočejo razumeti.

Pravijo, da mačka zacvili, če ji stopiš na rep. Zato so se takoj oglasili demokratski vrhovi iz naše dežele, predsednik, poslanci, senatorji, tajnik in drugi, da bi odprtosti katoliške cerkve nadel nagobčnik petstrankarske večine. Objavili so dokument, v katerem najprej ponavljajo, da je treba slovensko vprašanje rešiti čimprej, kot če bi ne bila prav KD glavni krivec za štiridesetletno zavlačevanje. Temu dodajajo kar tri polena pod noge poštenemu poskusu reševanja slovenskega vprašanja: zahtevo, naj svoj osnutek predloži vlada, naj bo zaščita diferencirana za videmsko pokrajino glede na Trst in Gorico, da bodo z osnutkom obvezno soglašale vladne stranke.

Pojdimo po vrsti, poleno za polenom. KD zahteva, naj vlada predloži svoj osnutek, pa dobro ve, da je imela že celo leto in še več časa, da to stori, saj so bili predsedniki vlad demokrsta Gorja in De Mita. V tej zahtevi je kanček demokršćanske perfidnosti, saj naslavlja zahtevo ministru (Maccanico), ki ni demokristjan in je večkrat poudaril, da bi raje sodeloval v ožjem

odboru za sprotno usklajevanje besedil. Dosedanja praksa nam je namreč dokazala, da ni bila niti ena izmed italijanskih vlad v povojni zgodovini sposobna izdelati svoj osnutek za zaščito Slovencev. To je poskusila samo enkrat, takoj po Osimu, in je osnutek bil tako gnusen, da je bil umaknjem celo na zahtevo deželne vlade in tržaških demokristjanov.

Pa četudi bi to sprejeli in počakali na vladni osnutek? Nekateri menijo, da se nam to splača. Še vedno ostajata zadnja dva pogoja. O diferencirani zaščiti Slovencev videmske pokrajine poslušamo staro pesem vso povojno dobo, pa se ni našel demokristjan, ki bi to resneje utemeljil in povedal, kako si to predstavlja. V prejšnji mandatni dobi so vložili zakon, ki je za videmske Slovence v bistvu predvideval urejeno asimilacijo ter vnašanje trajnega nemira na vzhodni meji.

In končno, še tretje poleno: soglasje vladnih strank. KD je imela drugo možnost, da pokaže svojo odprtost, a se je ni poslužila. Ponovila bi De Mitovo tezo, da morajo pri zadevah, ki se tičejo izvajanja ustavnih načel (in to je naš primer!) sodelovati vse velike demokratične sile, ki so navdihnile ustavo, mimo trenutnih koalicijskih zavezništva in odnosov z opozicijo. Tako je bilo, naprimer, ko je šlo za južnotirolski paket.

V politični praksi pa sklicevanje na soglasje vladne koalicije pomeni, da se velika KD skriva za hrbotom političnih pritlikavcev, kot so PRI in PLI, ki od pamtveka nasprotujejo vsakršni zaščiti slovenske manjšine.

Kršćanska demokracija torej sporo-

ča nam, Slovencem, italijanskim demokratom, papežu in škofom, katoliškim občestvom naše dežele, da je sicer ni volja spoštovati pravic naše manjšine, pa se zato skriva za hrbtom peščice republikancev in liberalcev, morda še koga v Trstu. Za stranko, ki je demokratični doslednosti žrtvovala življenje Alda Mora, je tako zadržanje nizkotočno. Prav imajo jezuiti, ki so v svojem glasilu napisali, da KD sploh ne zasluži prilastka «krščanska», saj to ni.

Seveda se odpira v tem globoko protislovje med silami dobre volje, na levi in med katoličani, ki razumejo izziv trenutka in evropske perspektive, pa se nočejo utesniti v kalupe tržaške realpolitike. Potrebno je, da poiščemo nova pota pritiska in boja, kajti nič nam ne bo poklonjeno na pladnju, pa če smo še tako pridni in zvesti.

Letošnje leto bo vsekakor posvečeno volitvam evropskega parlamenta, kar bo predstavljalo pomembno merjenje sil (z evropsko in tudi notranjepolitično razsežnostjo), nato pa proslavljanju dvestoletnice francoske revolucije, ki je Evropi dala ideale enakosti, svobode in bratstva, skratka sistem meščanskih svoboščin, ki še danes niso uresničene povsod na evropskih tleh.

Slovenci v Italiji smo živa priča, da tod še nista zaživela duh zedinjene Evrope, niti sistem zajamčenih meščanskih svoboščin, začenši z enakopravnostjo. Zato bodimo pozorni in razkrinkujmo vse, ki si bodo nadevali revolucionarno kokardo in mrmrali marseljezo, hkrati pa tu, pri nas, kratijo najosnovnejše svoboščine našega ljudstva.

Potrebno je, da premostimo dosedanja pasivnost in se zavemo, da smo sami kovači svoje sreče. Da nam je potrebna dejanska enotnost v raznolikosti in gibanju, da pa enotnost ne sme biti ovira, niti omejevalni dejavnik, ne izgovor za pasivnosti in oženje. Potrebno je, da poiščemo oblike nastopanja, če je potrebno tudi množične državljanske neposlušnosti. Potrebno je, da izidemo iz ozkih kalupov vrhunske, elitne politike, in damo besedo vsem, naši civilni družbi, obenem pa izkoristimo novi potencial, ki ga predstavljajo proglašena načela vrhov katoliške cerkve in evropske skupnosti, da obnovimo in razširimo zaveznitvo z množico ljudi, organizacij in idejnih sredin v okviru večinskega naroda. Politika samozadovoljnega osamljevanja nam je povzročila že dovolj škode, da bi si jo lahko privoščili tudi v sedanji tiskosti.

Naj bo torej leto 1989 predvsem leto obnovljene mobilizacije naše skupnosti, vseh ljudi dobre volje, da bo mogoče prisiliti merodajne oblasti in organe, da pridejo od laskavih besed k poštnim dejanjem.

Stojan Spetič

Iz papeževe poslanice o manjšinah ob dnevu miru

Po devetnajstem stoletju se je uveljavila težnja po osamosvojitvi narodov v državne skupnosti. Iz vrste vrokov se ta želja ni povsem uresničila za vse skupnosti. Tiste, ki so ostale v mejah držav drugih narodov, predstavljajo pogosto zelo velik problem. To je izjavil že pred 25 leti papež Janez XXIII. Od tedaj se je ta problem še zaostрил in v današnjem ozračju popuščanja napetosti je eno od najbolj aktualnih vprašanj v političnem življenju. Manjšine živijo v skoraj vseh državah in družbah. Nahajajo se v zelo različnih položajih, tako da je nemogoče podati o njih popolno sliko. «Nekatere manjšine združuje izkušnja izločenosti ali izolacije. Čeprav je res, da večsah skupina lahko svobodno izbere, da živi ločeno od drugih in tako zaščiti svojo kulturo, je bolj pogosto res, da so manjšine postavljene pred pregrade, ki jih ločujejo od družbe. V teh okoliščinah se manjšina zapre vase, v večinski skupnosti se pa lahko ustvari odnos zavračanja manjšinske skupnosti v celoti ali posameznih njenih članov. Ko pride do tega ni več mogoče aktivno in ustvarjalno prispevati k graditvi miru na osnovi sprejemanja legitimnih razlik».

Pravice in dolžnosti manjšin

V državni skupnosti, ki jo sestavlja več skupnosti, morata veljati dve osnovni načeli: neodtujljivo dostojanstvo vsakega posameznika ne glede na njegovo raso, narodnost, kulturo ali vero, ter načelo o bistveni enotnosti človeške skupnosti. Dolžnost, da sprejme in zaščiti različnost ne pripada le državi ali skupinam, temveč vsakemu človeku. Vendar, «eden od ciljev pravne države je, da vsi državljani lahko uživajo enako dostojanstvo in enakost pred zakonom. Obstoj manjšin kot spoznavnih skupnosti v okviru države pa postavlja vprašanje njihovih specifičnih pravic in dolžnosti». Mnoge od teh pravic zadevajo ravno odnos med manjšinami in državo. V nekaterih slučajih so te pravice pravno zaščitene. Kljub temu prihaja do diskriminacij ali izključevanja v realnem življenju. V tem primeru mora sama država poskrbeti, da se uveljavijo pravice manjšin, kajti le spoštovanje pravic vseh njenih državljanov lahko zagotovi mir in varnost.

Prva pravico manjšine je pravica do obstoja. Pri tem je mišljena varnost življenja vsakega pripadnika, toda «pravica do obstoja lahko okrnejo tudi drugi, prefinjeni pojavi. Nekateri narodi, posebno tisti, ki jih imenujemo za avtohtone ali domorodne, so vedno imeli s svojo zemljo poseben odnos, ki se povezuje z njihovo identiteto, z njihovimi kulturnimi in verskimi tradicijami.

Ko se domorodnim skupnostim odvzame njihovo zemljo, izgubijo življensko važen element lastnega obstoja in so v nevarnosti, da kot narod izginejo».

Druga pravica manjšin je, da ohranijo in razvijejo svojo kulturo. Posebno velja to kjer jim zakonodaja ne priznava pravice, da uporabljajo svoj jezik. «Včasih so vsiljene celo spremembe imen in priimkov ter krajev». Včasih se ignorira umetnostne in literarne stvaritve in se ne daje možnosti, da se javno prirejajo prazniki in slovesnosti manjšin. Tesno je s to pravico povezano načelo, da mora manjšina biti v stalnem stiku z matičnim narodom. V ta okvir spada tudi pravica do verske svobode, kateri je bila posvečena lanska poslanica ob dnevu miru.

Osnovne pravice človeka štiti danes vrsta mednarodnih in državnih listin. To pa še ni privedlo do odprave predsodkov in nezaupanja do drugačnih, kar je počasen in dolg proces. Država ima možnost, da ta proces pospeši tako, da podpre kulturne pobude in uvede vzgojne posege med mladimi. Pri vzgoji mladih rodov, tako v šolah kot v družini, mora biti velika pozornost namenjena ravno odpravi predsodkov in spoznavanju drugih kultur.

Država naleti na posebne težave pri skupnostih, ki zahtevajo politično avtonomijo ali celo neodvisnost. Tudi v tem slučaju pa se mora odločiti za pogajanja in razgovor, kajti njihovo zavračanje vodi v nasilje.

Pripadniki manjšin pa imajo tudi posebne dolžnosti. Najvažnejša je, da prispevajo k dobrobiti države, v kateri živijo, kot vsi ostali državljani. Manjšinska skupnost ima še dolžnost, da spoštuje svobodo in dostojanstvo vsakega svojega člana ter njegove izbire, tudi če se posameznik odloči za večinsko kulturo. Pripadniki manjšin nadalje morajo zavestno oceniti upravičenost svojih zahtev v luči zgodovinskega razvoja in sedanje realnosti. V nasprotnem primeru jim grozi nevarnost, da ostenejo jetniki preteklosti, brez perspektiv v bodočnosti.

Za graditev miru

Vsi moramo po svojih močeh prispevati k graditvi pravičnejše in mirnejše družbe, v kateri bodo odpravljene ne le očitne diskriminacije, temveč tudi vse pregrade, ki ločujejo skupine. «Spoštovanje manjšin moramo smatrati, v nekem smislu, kot osnovo harmoničnega sožitja v družbi in kot kazalec civilne zrelosti, ki so ga dosegle država in njene institucije».

Prvi Januar v znamenju miru

Prvi dan v letu je bil že četrtrič v našem mestu posvečen pohodu za mir. Organiziralo ga je okoli 30 organizacij različnih narodnosti, verskih pripadnosti in pa političnih prepričanj. Pohod se je vil po ulicah od Velikega trga pa do Rusega mosta, kjer so imeli besedo predsednik tržaškega združenja ACLI Franco Codega, valdeški pastor Teodoro Fanelo y Cortez, predstavnik kulturnega združenja «Il Dialogo» Silvano Magnelli, v slovenščini pa je spregovorila senatorka Jelka Gerbec.

Uvodoma je podčrtala to, da je lepo videti ljudi različnih verskih in ideoloških pripadnosti skupno v manifestaciji za mir. Nato se je spomnila velikih korakov, ki so bili storjeni na poti za mir v svetu, in uspešnih sporazumevanj za razorožitev med velesilama. Pri tem je še dodala, da bi morale vse sile miru v svetu to sporazumevanje podpreti. Pomembnost je dala tudi temu, da letošnji shod ni posvečen samo miru, ampak tudi človečanskim pravicam in to prav v tem letu, ko poteka 40-letnica, odkar je glavna skupščina OZN slovesno sprejela svetovno deklaracijo o človečanskih pravicah, čeprav še danes ni popolnoma upoštevana. Pri tem je dodala, da je dolžnost vseh, da se potugujemo za pravice vseh ljudi, ki jih še ne uživajo.

Cenjene bralce obveščamo, da smo morali žal tudi mi dvigniti cenno naročnino, ki je bila že več let nespremenjena. Celoletno naročnino je uredništvo določilo na 12.000 lir.

Za tovariše, ki so naročnino že vnaprej poravnali, ostane za letos v veljavi stara cena.

«Te seveda ne smejo biti samo gole besede, ki jih iščemo ob 40-letnici deklaracije. To je obveza za delo, za napore, da se premostijo vse ovire, ki ne dopuščajo vsem uživanja osnovnih človeških pravic», je dejala Gerbčeva.

Obenem se je spomnila ljudi, ki prihajajo v naše kraje za skromen zaslužek ali za pridobitev izobrazbe, kje v svojih krajih ne morejo dobiti. Tudi tem je potrebna zakonska zaščita.

Deklaracija o človečanskih pravicah jamči tudi za vse manjšine. Gerbčeva se je pri tem dotaknila vprašanja globalne zaščite Slovencev v Italiji, ki že toliko let čaka na odobritev v parlamentu, čeprav italijanska ustava šteje že enako let kot svetovna deklaracija za človečanske pravice.

«Preprečiti je treba s skupnimi močmi, da bi še naprej zloglasne šovinistične sile vplivale na razvoj dogodkov in preprečile ureditev slovenskega vprašanja».

Z rešitvijo problemov okoli globalne zaščite uresničujemo človečanske pravice, obenem izvajamo člene ustave in napredujemo v demokraciji ne samo v deželi, ampak v vsej državi. Govor je tovarišica Gerbec zaključila z važnimi obvezami, ki si jih mora zadati vse prebivalstvo našega mesta in sicer obvezo medsebojnega razumevanja in zaupanja, ki se počasi uresničuje, čeprav ob tem obstaja še vedno veliko problemov. S tem bo to mestu dobilo nov obraz in obenem se bodo spremenili medčloveški odnosi med tu živječima narodoma, socialni pogoji in delovne možnosti.

Na koncu pa je še voščila novo upanje, nove moči za delo, ki nas čaka na poti za doseg miru.

Iz novoletnega govora tržaškega škofa

«Manjšinsko vprašanje ni nekaj, kar bi bilo daleč od Trsta; zato ga ne moremo podoživljati abstraktno, češ da ga bodo že drugi reševali.

V Trstu in njegovi okolici prebiva in živi — druga ob drugi — več manjšinskih skupnosti. Toda bolečina, ki jo večkrat omenja Janez Pavel II., zadeva predvsem slovensko manjšino.

V tem trenutku ne moremo preučiti razlogov za to bolečino, niti je ne moremo stvarno razložiti, kot ne moremo rezglabljeti o krivdah in kazati na specifične odgovornosti. Toda nekaj je vendarle treba naglasiti, kar opravimo, če prisluhnemo opozorilu svetega očeta, ki se takole glasi: «V Cerkvi ne sme biti mesta za diskriminacije... kristjani ne morejo zavestno spodbujati in podpirati struktur in ravnanj, ki ločujejo človeka od človeka, skupnost od drugih skupnosti».

Mir je treba graditi v skladu z Učločenjem, ki je uničuje, kar najde na poti, temveč vse osvaja, razen greha. Tržaško katoliško Cerkev pozivam, naj predvsem sklene, da ne bo grešila niti s sovražnim spominom na krivice, ki jih je doživela, niti s spominom na obstoječe težave. Tem manj smejo ti spomini biti vodilo za presojanje in ravnanje v odnosih med večino in manjšino. Vse to pa še ni dovolj!

Nelepe spomine je treba odpraviti kot je treba odstraniti njihov sedanji vpliv. Z njimi se moramo raje sprizniti in jih vključiti v naše sožitje po zgledu božjega Jagnjeta, ki jemlje nase grehe sveta. Trud, ki ga moramo v ta namen vložiti, ni nikdar prehudo breme, če predstavlja ceno za mir.

Dovolite mi, dragi bratje in sestre v veri in zlasti Vi, ki ste čutili potrebo po udeležbi na tej slovesnosti, da Vas prosim, da naredite pogumen korak naprej, začeniši z današnjim dnem in z upoštevanjem njegove specifične teme. Prošnje ne morem nasloviti na tiste, ki ne verujejo, niti na tiste, ki o sebi sicer pravijo, da so katoličani, a imajo pridržke glede mirovniških strategij, ki jih papež nakazuje Cerkvi kot nove meje Kristusovega odrešenja. Verniki nudijo v svojem življenju prostor preobrazbi zgodovine, za kar stalno skrbi Beseda, ki je meso postala, in s svojim delom dokazujejo, da prodira.

Obračam se predvsem na mlade, ki so z razliko od odraslih in starejših daleč od ran preteklosti in se lahko v tem pogledu ravnajo bolj prosto in mirno. Dajem jim — seveda ne samo njim — nekaj nasvetov, kako naj se ravnajo.

Najprej jim svetujem, da se zavzamejo za poznavanje med večino in manjšino. Ne smemo se več ograjevati z lahko pretvezo, da Slovenci dobro pozna-

jo italijanski jezik ali da se Italijani morajo naučiti slovensko. Ne gre za to. Nujno je porušiti zid brezbriznosti in nepoznavanja, iz česar izhajajo — kot pravi papežev besedilo — mnogi predsodki. Nobena pot ne pelje tako hitro k medsebojnemu razumevanju kot informacija o bližnjem, njegovi kulturi in njegovih običajih.

Zaradi tega je treba poskrbeti za dialog. Papežev dokument bi lahko za zdaj predstavljal besedilo, ki bi ga skupno preučevali, v miru in v ustreznem času. To bi lahko nudilo edinstveno priljubljenost za uvedbo nove metodologije soočanja, razpravljanja in sporazumevanja.

Še prej pa je treba sodelovati na vseh ravneh, kar je tudi naša dolžnost in je poleg tega že v teku, čeprav se lahko v tem pogledu naredi mnogo več. Težave sicer obstajajo: gre za jezik, kulturo, različno občutljivost, lastne navade, različne cerkvene situacije itd. Toda zaščitite lastne samobitnosti in samobitnosti drugih ne zagotovimo z ločevanjem.

Evangeljska ljubezen je kategorični imperativ, ki vелеva, da smo trezni in modri, se pravi oboroženi s tisto superiorno modrostjo, ki jo daje vera. Dejavnost enotnosti vernih odpira pot odrešenja vsem, manjšini in večini, mestu in njegovi prihodnosti.

Blagoslovljam Očeta, ki je v nebesih, in se zahvaljujem rimskemu papežu za priljubljenost, ki se mi je nudila danes, da še enkrat — in tokrat še glasneje — izpovem svoje prepričanje in da nakažem akcijsko pot glede manjšinskega problema».

Darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: iz Mačkolj: Smotlak Cvetko 4.000 lir, Tul Mirjana 4.000 lir, Tul Elko 4.000 lir, Tul Lucija 2.000 lir in Smotlak Vilko 5.000 lir; iz Križa: Košuta Angel 4.000 lir, Sedmak Alojz 4.000 lir, Košuta Davo 4.000 lir; Ivan Kante 4.000 lir, Milič Pierino 4.000 lir, Briščik Giuseppina 4.000 lir, Čuk Albin iz Lakotiča 15.000 lir, Bandelj Angelo iz Trsta 14.000 lir, Pertot Fonda Vanda iz Natrežine 14.000 lir, Rogelja Alojz iz Šempolaja 10.000 lir in Vidali Antonija od Banov 4.000 lir.

V spomin na Marijo Wilhelm darujeta Stanka in Ivanka Hrovatin z Opčin 100.000 lir v sklad Dela.

V spomin na dragega moža ob 25. obletnici smrti daruje Purger Basilia iz Mačkolj 20.000 lir v sklad Dela.

V spomin na starše daruje Tul Ema iz Mačkolj 20.000 lir za Delo.

Združena Evropa in Jugoslavija

Vstopili smo v leto Evrope. Pravzaprav je evropsko leto, nekako «po definiciji» leto 1993, ko bodo padle meje in carinske pregrade in naj bi zares nastal skupni evropski gospodarski prostor. Letos bomo imeli samo volitve evropskega parlamenta v Strassburgu in stranke se na to preizkušnjo temeljito pripravljajo. Žal pa se v Italiji dogaja, da večina strankarskih mož pojmuje tudi to preizkušnjo predvsem kot merjenje sil znotraj države, torej skozi notranje-politične perspektive. Po svoje je to velika banalizacija evropskih volitev in duha, ki ga sicer domala povsod poudarjajo in podčrtujejo, še posebno tam, kjer ga je relativno malo ali nič, kar je tržaški primer.

Vsaka stranka se na evropske volitve pripravlja po svoje in skuša nuditi svoj odgovor na vprašanje, kakšna je ta «Evropa», ki stoji pred vrati.

Za komuniste, to moramo posebej poudariti, je evropsko združevanje pomemben proces, kateremu ne nasprotujemo. Nasprotno, podpiramo ga. Pri tem pa se zavedamo, da smo del progresivnega tabora, ki skuša ustvariti v zahodni Evropi pogoje čimvečje socialne pravičnosti, demokracije in splošnih svoboščin. Smo torej del tiste «evropske levice», ki jo sestavljajo nemška socialna demokracija, drugi evropski socialisti in komunisti, angleški laburisti in vse druge sile, ki jih družijo ti cilji. Obenem se zavedamo, da moramo za Evropo delati tudi znotraj lastnih držav, da bodo v skupno tržišče prišle v najboljših pogojih in tako, da bi ne bili ogroženi njihovi specifični interesi, predvsem pa ne njihova neodvisnost.

Razumeti moramo tudi, da je Evropa nekaj «idealnega», hkrati pa tudi nekaj zelo praktičnega. Blagovni in finančni tokovi se ne oplajajo z ideali, pač pa delujejo s strogimi tržnimi kriteriji in to ne bo povsem brez posledic. V modi je beseda «deregulation», kar označuje tudi globoke spremembe, ki jih lahko prinese prodor tujih bank in drugih servisnih podjetij v Italijo. Govori se tudi o vodilni vlogi nekaterih držav (Franciji, Nemčiji, Veliki Britaniji) in o povsem novem, zapletenem odnosu med razvitim evropskim severom in sredozemskimi deželami.

Končno nam mora biti še jasno, da

za sedaj govorimo o eni izmed možnih Evrop: dvanajsterici EGS, ki se združuje že celih 30 let. Tej lahko dodamo druge Evrope, ki delno soupadajo, deloma pa tudi ne. Tu so naprimer inštitucije, kot je evropski svet, ki združuje dvajseterico kapitalističnih držav s parlamentarno demokracijo. Tu so druge evropske inštitucije in gospodarsko-carinske zveze, kot je področje svobodne menjave EFTA itd. Končno obstaja, naj nam nihče ne zameri, če na to spominjamo, tudi tista zemljepisno-zgodovinska Evropa, ki se razteza od Atlantika do Urala, in ki je našla potrditev v Helsinkih, sedaj pa zadobiva novega zagona s procesom razoroževanja in popuščanja napetosti, sodelovanja med EGS in SEV ter poskusov iskanja skupnega jezika celo na področjih državljskih pravic in svoboščin, o čemer priča dogovor o sklicu zadevne konference v Moskvi. Ta Evropa, ki lahko nastane v razmeroma še dolgem, vendar začetem procesu preraščanja blokovskih pregrad, je tista, na katero najbrž mislimo, ko govorimo o «evropskem idealu». Končno je aktualen tudi pogovor o Evropi narodov in ljudstev, se pravi o evropskem kulturnem prostoru, v katerem so jeziki in kulture velikih in malih narodov enakopravni in se medsebojno oplajajo ter spoznavajo. To je torej multirasna in multikulturna Evropa, ki se z združenimi močmi bori proti vsem oblikam rasizma in šovinizma.

V ta okvir, ki torej ni enostaven, niti brez senc in nevarnosti, gre postaviti tudi vprašanje morebitnega vstopa Jugoslavije v EGS, oziroma v eno izmed Evrop. Poudariti velja, da morajo biti jugoslovanski narodi povsem suvereni pri oblikovanju svoje odločitve. Tako velja načelo, da mora Jugoslavija, glede na svoje tegobe in stiske, predvsem zaščititi svojo neodvisnost in specifične interese, ne sme pa zanemariti čimtesnejših gospodarskih odnosov in integracije z ostalimi evropskimi deželami. Temu sta služila predvsem osimski dogovor s svojim gospodarskim protokolom ter dogovor o sodelovanju med Egs in Jugoslavijo, ki je temu sledil.

Vemo tudi, da se v Jugoslaviji mnogi ogrevajo za previdno postopnost in torej razmišljajo najprej o vključitvi SFRJ v območje proste menjave EFTA. Jugoslavija je «opazovalec» v SEV, organizaciji vzhodnoevropskih socialističnih držav.

Problem odnosov med Jugoslavijo in EGS so z običajno propagandistično ihto sprožili Pannellijevi radikali, ki so po svojem običaju zagnali vik in krik po načelu «kdor ni z nami, je proti nam»,

JADRAN: BOGASTVO, KI GA MORAMO OHRANITI

Deželni posvet - Sobota, 4. februarja 9.30-17.30
Gradež, dvorana občinske knjižnice

oziroma, kdor ne sprejema naše sugestije o takojšnjem vstopu Jugoslavije v EGS, je nasprotnik demokratizacije sednjega države.

Pa ni tako. Če bi Jugoslavija s svojo inflacijo in strukturalno šibkostjo sedaj vstopila v EGS, oziroma leta 1992, bi jo najbrž druga evropska gospodarstva strla v prah in pepel v nekaj mesecih, preplaval bi jo tuji kapital, verjetno bi za vse čase zabrisala svoje družbenopolitične izbire, začeni s samoupravnim socializmom. Tega bi se morali do kraja zavedati slovenski mladinci, ki so radodarno ponudil Pannelli svojo izkaznico.

Desetletje zastoja v gospodarskih odnosih med Jugoslavijo in zahodno Evropo je vsekakor «zasluga» zgrešenih izbir beograjske vlade, vendar je do blokade prišlo tudi na naši strani. Italija ni uresničila gospodarskega protokola osimskega sporazuma, tudi z uresničevanjem finančnega sporazuma med EGS in Jugoslavijo se je dolga leta zatikalo.

Skratka: kdor želi prispevati k demokratizaciji Jugoslavije, naj podpira predvsem politiko čimvečje odprtosti do Jugoslavije. Omogoči naj jugoslovan-skim demokratičnim silam (vključno z ZKJ), da razvija svoje odnose s silami

evropske levice. Podpira naj politiko podiranja pregrad in širjenja informacij.

Naj tudi podpira reševanje vseh odprtih vprašanj, vključno z vprašanjem go-

spodarske integracije na mejah (zkon za mednarodno sodelovanje na mejnem področju) ter zaščito slovenske manjšine v Italiji.

St.S.

Furlanija-Julijska krajina Evropska dežela

KPI ostaja, kljub težkemu trenutku, največja opozicijska sila v državi in naši deželi. Tega se dobro zavedajo naši nasprotniki: tega se moramo zavedati tudi sami. Ravno zaradi tega smo se odločili za «odprt» kongres. Odprt ne le prijateljem, temveč tudi navzven, problemom naše družbe. Zato smo se sredi predkongresne razprave odločili za deželno manifestacijo. Zadevala bo mednarodna vprašanja: gospodarsko sodelovanje med Vzhodom in Zahodom, razgovor med EGS in Vzhodno-evropsko zvezo za vzajemno pomoč, mirovne pobude in perspektive političnega sodelovanja. To so vprašanja, v katerih ima Furlanija-Julijska krajina kot obmejna dežela važno vlogo. Na vse te teme je partija sestavila jasne in daljnosežne predloge, skladne s svojo vlogo nacionalne in internacionalistične sile. S to pobudo želimo odgovoriti napadu, ki v deželi z več strani prihaja proti nam. Zato pričakujemo od vseh tovarišev, da se zavzamejo za to, da bo ta pobuda prilika ponovnega vzleta naše dejavnosti v deželi.

Manifestacija bo v Vidmu 29. januarja ob 10.30

**v dvorani kina Puccini v ulici Savorgnana - Prisoten bo član vsedržavnega vodstva
Giorgio Napolitano**

Borimo se za naše pravice!

Dan emigranta v Čedadu je ena od osrednjih manifestacij Slovencev v zamejstvu

Dan emigranta organizirajo slovenske organizacije v Benečiji že 25 let. V odgovor tistim, ki še vedno vztrajajo, da Slovencev v Benečiji ni, se je dvorana napolnila do zadnjega kotička. Prisot-

ne so bile vidne osebnosti političnega življenja, od čedajskega župana Pascolinija do pokrajinskega odbornika Mariniga in predsednikov gorskih skupnosti ter do poslancev Silvane Schiavi Fa-

chin, Lizzera, socialista Renzullija in senatorja Spetiča, da omenimo le nekatere.

Praznik se je začel z nastopom rezijanskih ustvarjalcev Silvane Paletti, Giovannija Di Lenarda in Rina Chineseja. Njihove poezije in pesmi, ki jih je spremljal prevod v italijanski jezik, so požele navdušene aplavze. Sledili so govori. Za slovenske organizacije je govoril profesor Pavel Petričič, nato sta imela besedo poslanca Schiavi in Renzulli.

Petričič je začel svoje izvajanje od vprašanja izseljevanja, ki je skoraj spraznilo beneške doline in povzročilo ogromno škodo slovenski skupnosti v teh krajih. Zato se na vprašanje Slovencev tu ne more gledati le z zornega kota kulturne zaščite. Na razvoj Benečije je treba gledati v celoti. S predlogom in z bitko za popoln gospodarski in kulturni razvoj, je nadaljeval Petričič, nismo izbrali ene od možnih poti, temveč edino. Na tej poti so bili doseženi prvi rezultati. V gospodarstvu je nastalo jedro nove strukture, kateri pa sedaj grozijo

odlašanja in zamude v zvezi z odobritvijo zakona za obmejna področja. Od tega zakona je Benečija mnogo pričakovala. Rešitev najtežjih gospodarskih problemov je namreč edina pot za ustavitve izseljevanja. In torej za ohranitev slovenskega prebivalstva. V težki preteklosti in sedanjosti si je to prebivalstvo našlo edino obrambo pred asimilacijo v kulturi, v kateri je uresničilo tiisti kolektivni moment, ki je bistven za okrepitev zavesti o sebi, je nadaljeval Petričič. Zato je tudi v videmski pokrajini zasluga kulturnih društev, če sta se slovenska identiteta in izvirna kultura ohranili. Teh je tudi zasluga, da je prišlo do ustanovitve prve slovenske izobraževalne ustanove, dvojezičnega šolskega centra. Ni šlo in ne gre za pobudo, ki bi nasprotovala zakonom, kot jo hočejo nekateri prikazati, nazadnje s sramotno zavrnitvijo priznanja s strani šolskih oblasti. Gre za našo pravico, da pridobimo znanje knjižnega slovenskega jezika poleg domače besede. Za pravico, za katero se dolga leta borimo na institucionalni ravni in se bomo še borili. Toda ko nas toliko let niso poslušali, smo bili prisiljeni stopiti na to pot.

Zasebna šola ni bila naša želja, bila je pa edina, ki smo jo mogli uresničiti preden bi s čakanjem na državno šolo slovenska beseda povsem ne izginila. Nadaljevali bomo z našim bojem, vedno z orožjem intelekta, orožjem tistega, ki ve, da je na strani pravice. Do tedaj pa ostaja zasebna šola edina in zato jo moramo z vsemi močmi podpreti in vanjo vpisovati svoje otroke, je raključil Petričič.

Vprašanje slovenskega jezika je bilo tudi središčna tema govora poslanske Silvane Fachin Schiavi. Ta je močno obžalovala, da ji ni bilo kot otroku v naši deželi omogočeno, da bi se seznanila s kulturama, ki jo obdajajo. Vladne stranke, in v prvi vrsti Krščanska demokracija, so v prvi osebi odgovorne za šolski sistem, ki italijanskemu otroku zapira obzorje, istočasno pa proglašajo našo deželo kot križišče narodov in evropsko deželo. Izrazila je nato zadovoljstvo, da je vprašanje manjšin prišlo v središče pozornosti na evropski ravni. Upajmo le, je nadaljevala, da ne gre zopet le za prazne fraze. Potrebno je preiti od proglaševanj k dejanjem, teh pa zaenkrat ni na obzorju.

Zadnji je spregovoril socialistični poslanec Renzulli, ki je obžaloval, da se niso uresničile optimistične napovedi, ki jih je izrekel ob isti priliki lani. Obračun lanskega leta prinaša same negativne postavke. Zakon o zaščiti slovenske skupnosti je ostal na ravni predlogov, ustavil se je postopek za zakon o obmejnih področjih in končno je prišel še sklep šolskih oblasti o dvojezični šoli v Špetru. Renzulli pa kljub vsemu ni pesimist. Pozitivno je na primer ocenil zadnje izjave Krščanske demokracije, ki naj bi kazale na novo linijo v stranki. Predlagal je, da bi s prisotnima parlamentarcema Spetičem in Schiavijevu skupno nastopili pri stranki relativne večine. V okviru priprav na leto 1992 se mora namreč marsikaj spremeniti, je bilo njegovo mnenje.

Praznik je sklenil nato nastop Beneškega gledališča z igro Alda Clodiga «Preklet kompjuter». Prikazovala je kreganje vaških veljakov o porazdelitvi denarja, ki ga ni. Vsak je zase lahko potegnil moralo. Upajmo, da jo je tudi res.

TČ

Od 16. januarja do 15. februarja potekajo predvpisi v prve razrede vseh šol v Italiji

V slovensko šolo

1. Slovenske šole v Italiji so namenjene otrokom in mladim pripadnikom slovenske manjšine. V teh šolah se učenci vse od prvega razreda učijo slovenskega in tudi italijanskega jezika, ob pridobivanju splošne izobrazbe spoznavaajo posebej slovensko in italijansko kulturo. Učijo se iz učbenikov, knjig in revij, ki nastajajo v slovenskem zamejskem, v matičnem in v italijanskem prostoru. Spričevala in diplome državnih šol s slovenskim učnim jezikom so pravno povsem enakovredna.

Za veliko večino izmed nas, ki smo se na Tržaškem in Goriškem šolali v štirih povojnih desetletjih, je bilo slovensko šolanje pogoj, da nismo izgubili stika s svojimi etničnimi koreninami, da smo si nato oblikovali osebno nacionalno identiteto in si pridobivali kulturne in jezikovne zmožnosti za življenje v slovenskem in italijanskem prostoru.

Marsikomu so se s spričevalom slovenske šole ponudile dodatne in pestrejšše možnosti zaposlitve. Pogosto slišimo tudi o tem, da si bomo s poznavanjem dveh jezikov — zlasti če je eden teh slovenski — lažje pridobili znanje tretjega, četrtega jezika.

Da zgodnja dvojezičnost (pa tudi raba narečja), o kateri so še pred dvajsetimi leti trdili, da je sama na sebi škodljiva, danes prerašča v splošno priznano bogastvo, je tudi že dovolj znano.

Pa še bi mogli naštevati. N.pr. o številnih šolskih in občinskih dejavnostih, o pestrem delovanju, ki ga izvenšolske slovenske organizacije namenjajo otrokom in mladim. Ali o številnih starših iz narodnostno mešanih družin, ki se odločajo za slovensko šolo. In o bogatih izkušnjah ter uspehih šolskega zasebnega središča v Špetru v Benečiji.

2. Slovenske šole v Italiji se seveda spopadajo s številnimi problemi: nekatere pozna vse šolstvo v Italiji in tudi druge (n.pr. pomanjkanje primernih ali primerno opremljenih prostorov, večrazrednice, profesionalno in gmotno ovrednotenje učiteljevega dela, to, čemur smo pred leti rekli «razredna selekcija», okostenelost in zaprtost inštitucij). Nekaterim vsedržavnim pojavom so se naše šole v glavnem izognile (n.pr. dolgim nerednim začetkom šolskega leta), po drugi strani pa nas tarejo posebna vprašanja (n.pr. pogosto pomanjkanje specifičnih učbenikov, nepriznana upravno-politična avtonomija, iskanje lastne pedagoško-kulturne identitete, nasprotovanje oblasti do slovenskega izobraževanja v videmski pokrajini in nepriznavanje šolskega središča v Špetru).

A vendar: argumentov v prid trditvi, da je za otroka, ki ima enega ali oba starša slovenske narodnosti, dobro, da obiskuje slovensko šolo, res ne manjka.

3. Kako torej, da se učitelji italijanskih šol tudi v Trstu in Gorici vsako leto srečujejo s prvošolčki, ki imajo starše in nonote slovenske narodnosti in ki nemalokrat doma slišijo slovensko besedo? Kako to, da morajo še danes nekateri starši v vseh treh pokrajinah boleče in travmatično doživljati svojo željo, da bi njihov otrok obiskoval slovensko šolo, ko pa je drugim staršem iz slovenskih ali narodnostno mešanih družin taka odločitev lažja ali kar samo po sebi umevna? Kako, da nekaterim staršem, ki sicer razmišljajo o vpisu v slovensko šolo, nekako zmanjka odločnosti, poguma, in se naposled raje izognejo tej svojevrstni javni proglasitvi lastne pripadnosti manjšinski skupnosti? Bremenita nas zgodovina in današnji pritiski, vsakodnevna drobna in velika sporočila o tem, da enakopravnega sožitja ni in da smo vsi zaprejeni v raznovrstne mreže, ki nas ovirajo.

Asimilacija (opušcanje lastnih kulturnih korenin in prevzemanje identitete druge skupine), ki je bila do nadavnegega v dominantnih krogih pri nas in drugod proglašena za naraven, neizogiben pojav, razkriva, zlasti v luči raznovrstnih strokovnih raziskav, svojo za posameznika in za obe skupnosti razdiralno, nečloveško, nevarno bistvo. Asimilacijskim pritiskom pa tudi nismo vsi enako izpostavljeni, tudi nismo vsi ena-

ko opremljeni za odpor.

4. Starši pa so včasih tudi drugače zaskrbljeni, n.pr. ko otrok ob vstopu v vrtec ali šolo ne obvlada slovenskega jezika, ali pa ko sami jezika ne poznajo in se bojijo, da otroku ne bodo mogli slediti; drugi se sprašujejo o večrazrednicah ali o podaljšanem pouku; potem so tu posamezni šolniki, ki taka vprašanja rešujejo z vsakodnevnim naporom.

5. Družbena in politična razsežnost teh vprašanj se tudi ob vprašanju vpisa otroka v manjšinsko šolo spaja z najintimnejšim doživljanjem vsakega človeka. Morda smo zaradi tega tudi včasih v zadregi, ko želimo nekaterim staršem (sosedom, znancem, sorodnikom) posebno spregovoriti in jih prepričati, da je dobro in prav, da se odločijo za slovensko šolo. Dobro in prav za skupnost, za šolo, a na prvem mestu za njihovega otroka in njihovo družino.

Staršem in šolnikom smo slovenska manjšina in državna šola zato seveda dolžni (še nadalje in povsod) nuditi človeško dovolj tenkočutne in tudi jasne (čeprav ne nujno vselej enotne) politične in strokovne odgovore. Pa tudi podporo v iskanju ustreznih operativnih rešitev.

Marta Ivašič Kodrič

«L'Espresso» o Piccolu in Slovencih

Ugledni vsedrjavni tednik «L'Espresso» je v drugi letošnji številki priobčil — v okviru niza z naslovom «Nek dnevnik, neko mesto — daljši članek o razmerju med Trstom in Krajevnim italijanskim dnevnikom «Il Piccolo». Pisec članka Roberto Di Caro se je oprl na nalašč naročeno javnomnenjsko raziskavo, ki jo je opravila tržaška strokovna družba SWG.

V mestu, ki steje 237.000 prebivalcev (v celi pokrajini jih je 270.000; za četrtino je starejših od 65 let, starostno povprečje 42 let in 8 mesecev pa za 7 let pretega vsedrjavno) se Piccolo ponaša z dnevno naklado 55.000 izvodov (a del tega nemara odpade na goriško in videmsko pokrajino), ob nedeljah 65.000: po en izvod na 5,5 občanov. V štirih letih je direktorja zamenjal štirikrat.

Na 1.000 bralcev dnevnikov jih najprej seže po Piccolu 746, po Primorskem dnevniku 139, po Repubblica 74, po drugih le še 40. Piccolo prebira 67,3% «zaradi krajevnih vesti», 17,9% «ker ni siceršnjih krajevnih dnevnikov».

O Piccolovem stališču do Slovencev jih polovica meni, da je «dvoumno», četrtina, da je «jasno». Na vprašanje, ali je prispeval k zblizanju med Slovenci in Italijani, 43% bralcev nima mnenja, pritrilnih in odklonilnih pa je enako. 62% slovenskih in 46% univerzitetno izobraženih bralcev ga dolži izigravanja Slovencev, nasprotnega mnenja pa so nad 55 let stari ter nizko izobraženi bralci. 40% je naklonjenih «Krajšemu slovenskemu vložku», 32% mu nasprotuje, polovica teh pa bi se Piccolu v tem primeru gladko odrekla. Za premalo pozornega do srednjeevropskega tržaškega izročila ga ima polovica, za dovolj pozornega tretjina. Pozornejšega do starejših ga ima 54%, do mlajših 10%, do KD 48,4%, do Liste za Trst 21,3%, do PSI 6,1%; do domačih gospodarskih krogov 2/3, do tujih 1/3; da je še zlasti delavcem tuj, meni 40,2% bralcev, 7,4% meni, da je blizu prostozidarskim ložam, a med Slovenci in univerzitetno izobraženimi bralci jih enako meni dvakrat več.

Ženske, družba in oblast

Ženska prisotnost je v svetu politike še vedno zelo problematična, zato je pobuda desetih tržaških občinskih svetovalk, da se združijo v koordinacijsko skupino, vzbudilo veliko zanimanje in radovednost.

Na zadnjih občinskih volitvah so bile izvoljene 3 svetovalk na listah KPI, 3 na listi KD, 2 na listi zelene marjetice, ena radikalka in ena socialistka, kar predstavlja eno šestino občinskega sveta in rekordno število ženske prisotnosti v tem organu.

O tej pobudi smo se pogovorili s svetovalko Anamarijo Kalc.

Kako je sploh prišlo do te pobude?

Želja, da bi se srečale in pogovorile o možnosti sodelovanja, je bila skupna vsem, kot je bil skupen in skoraj naračen sklep, da se združimo v institucionalni obliki in da zahtevamo, da smo kot skupina priznane. Kot prvi korak smo predložile resolucijo, ki jo bo moral svet obravnavati, v kateri sporočamo naš sklep in zahtevamo, da so nam dane finančne in druge možnosti, da kot odbor delujemo.

Vsaka izmed vas izhaja iz čisto drugačnih življenjskih izkušenj, delujete v sklopu različnih strank, ki so si včasih zelo daleč, ste različne starosti. Kaj vas pravzaprav združuje?

Združuje nas dejstvo, da smo vse sad določene tisočletne kulture in tradicije,

ki je determinirala v ženskah drugačno občutljivost, drugačno, mogoče bolj kreativno gledanje na življenje in na probleme, s katerimi se srečujemo, drugačen pristop do reševanja teh problemov. Izpričati to drugačnost in jo iznesti v institucije je naša stava.

Ste prišle še do drugih skupnih ugovitvev?

Strinjale smo se v tem, da je kljub na-

predku do ženske problematike položaj ženske v Trstu še vedno težak. Največje stevilo brezposelnih je med ženskami, socialne storitve so še premalo usklajene s potrebami družin. Kot dobro vemo, je prav ženska tisti član družine, ki si naloži na ramena skrb za otroke, za ostarele, za bolnike, skratka za vse tiste člane družine, ki potrebujejo

Ženske so imele vsaj enkrat glavno besedo v dvorani občinskega sveta v Trstu.

nego. Zato ji ni vseeno, kakšne storitve in službe ima na razpologo. Upravljanje tega sektorja zahteva tisto občutljivost, tisto kreativnost, ki, si upam trditi, je bolj prisotna pri ženski kot pri moškem.

Mislite kot skupina obravnavati predvsem te probleme?

Sploh ne! Predvsem mislimo, da moramo delati v tesnem stiku z vsemi tistimi posameznimi ženskami in organizacijami, ki kjerkoli delujejo v tem mestu na področjih kulture, vzgoje, znanosti, ... da nam posredujejo tisto neprecenljivo bogastvo, ki jo predstavlja znanje in izkušnja. Skupaj nameravamo izdelati programe in predloge, ki bodo v prvi vrsti v korist žensk, otrok in družin.

Misliš, da bo to delo lahko?

Nasprotno, prepričana sem, da bo predvsem dolgotrajen in naporen proces združevanja žensk različnih miselnosti in izkušenj. To pa me ne posebno skrbi. V trenutku, ko smo sprejele, zavestno, da hočemo ta proces začeti, se je že vsaka izmed nas otresla vsaj delčka svojih predsodkov, svojih prepričanj, svojih stališč. Iskanje kompromisov med nami in v nas bo tudi počasna pot v smeri, ki smo jo začrtale.

Zimsko spanje slovenskih socialistov

V Primorskem dnevniku smo lahko prebrali uradno poročilo s tržaškega srečanja med PSI, PSDI in socialdemokratsko zvezo Slovenije. Iz članka ni mogoče zvedeti, kdo so bili sobesedniki PSI in PSDI (PRI se vabilu ni odzval). Zvezo pa lahko, da v zastopstvu PSI ni bilo slovenskih članov in voditeljev (?). Sicer pa se niso v tisku oglasili tudi med nedavnimi odmevi na besede, ki jih je tržaški voditelj PSI izrekel med proslavo na openskem strelišču. Zimsko

spanje?

Pripombo pa imamo tudi na naslov tovarišev pri Inciativnem odboru za socialdemokratsko zvezo Slovenije. V poročilu trdijo, da nameravajo «na zakonit in miren način podpirati resnično suverenost Slovenije». Trdno smo prepričani, da sodi med attribute suverenosti nekega naroda tudi skrb za lastne manjšine na tujem. Žal, iz poročila ni razvidno, ali so ljubljanski socialdemokrati to skrb v Trstu izpričali...

Institut «Gramsci»
v Furlaniji-Juljski krajini
TRST

Marksistični Center
CK ZK Slovenije
LJUBLJANA

PRENOVA SOCIALIZMA: DECENTRALIZACIJA,
PLURALIZEM, DEMOKRACIJA

Trije primeri: Madžarska, Jugoslavija, Poljska

Uvodna poročila bodo podali prof. Umberto CERRONI, prof. Miklos VASARHELYI, prof. Boris MAJER in prof. Janusz REJKOWSKI. Sklepno misel bo potegnil prof. Adolf BIBIČ.

TRST, 9., 10. in 11. februarja - Modra dvorana hotela Savoia Excelsior

Poudarki iz predkongresnih dokumentov

Nova KPI za novo politično smer

Pričenjamo z jedrnatim povzemanjem poudarkov iz dokumentov za 18. vsedrjavni Kongres KPI, ki jih je z veliko večino glasov osvojil partijski CK.

Gre za tri dokumente: politično listino, dokumenti o partiji in pravilnik o postopkih (od sekcijskega preko pokrajinskega do državnega kongresa).

Politična listina se deli v štiri razdelke: «Nova KPI za novo politično smer», «Alternativa kot novo razdobje v zgodovini republike», «O čvrstem reformizmu», «O sindikatu in razmahu reformističnih gibanj in sil».

Prvi rezdelek uvodoma nalaga 18. Kongresu KPI zasnovo izvirnega poli-

tičnega iskanja in novo politično smer. Tako iskanje ne zadeva le ene stranke. Na novo je treba osmisliti načela osvobajanja, enakosti in solidarnosti ter tako postaviti temelje novi levici, ki naj se poda onkraj obzorij dozdejšnjega mnogoterega izročila delavskega gibanja. Občih protislovij današnjega časa se ni mogoče lotiti z umikom v golo razrednost, pa tudi ne z odmišljanjem sveta vrednot in načel od dejanskih gibanj, ki družbo spreminjajo. Pri tem nas vodi prepričanje, da demokracija ne pomeni eno od možnih poti v socializem, temveč edino pot v socializem. Socializem pa pojmuje kot prehajanje v pravičnejšo družbo, ki naj bo v njej svoboda slehernika pogoj svobode vseh.

1. Za politično suverenost evropskih narodov. Za enotno in alternativno evropsko levico.

Evropa mora postati naše kulturno in politično obzorje. Zato:

1. naj v Evropo pride «vsa» Italija, z Jugom in najširšimi družbenimi plastmi vred;
2. naj Evrope ne obvladujejo oblastniške skupine mimo demokratičnega nadzora: združena Evropa naj bo last njenih narodov in enovit prostor njihovega suverenega samoupravljanja;
3. strniti je treba novo reformatorsko

Ob vesti o novi poostrovi napetosti med Libijo in ZDA je ZKMI priredila tudi v Trstu manifestacijo za mir v Sredozemlju.

fronto, ki naj se ob liberalizaciji prometa blaga, storitev in kapitala zavzame za vprašanja brezposelnosti, ogroženosti okolja ter rasnih krivic s posebnim oziranjem na sredozemsko območje.

Mimo take fronte utegne gola modernizacija v evropski družbi povzročiti nove oblike zaslužjenosti, tlake ter spopadov z nepredvidljivimi posledicami. Odtod naša vnema za:

- reformo političnih teles evropske skupnosti ob spoštovanju suverenosti njenih državljanov, prizanju zakonodajnih pristojnosti neposredno voljeni skupščini ter določitvi pravnega in institucionalnega okvira nadnacionalnih oblasti;
- poenotenje evropskega družbenega prostora: zaposlovanja, delovnega časa, izobraževanja, davčne in socialne politike, podjetništva;
- skupno skrb pri premagovanju družbeno gospodarskih neravnovesij, s posebnim oziranjem na južno Evropo;
- preusmeritev sredstev za kmetijstvo od neposrednih podpor k storitvam ter ustrezno ovrednotenje kmetijske proizvodnje južnoevropskih in neevropskih dežel ob Sredozemlju.

2. Socialistični pomen smotrov dovršene demokracije. Občečloveška razsežnost boja za demokracijo.

Neokrnjena demokracija je zgodovinsko zrel cilj. Vse večji koncentraciji politične in gospodarske oblasti se mora postaviti po robu nov razmah de-

mokracije. Načelno ni oblasti in pravic, ki bi se smele uveljavljati zunaj demokracije.

Izhodišče nam pomenijo občečloveški obseg osebnih pravic, pravica do avtonome sindikalne organiziranosti, politični pluralizem in možnost uveljavljanja vladnih alternativ, ločitev zakonodajne od sodne in izvršne oblasti, varnost demokratičnih institucij pred vsiljivostjo in premočjo strank.

V vseh deželah tako imenovanega «realnega socializma» poteka ostra politična bitka za demokracijo ter človekove pravice in svoboščine. Nismo ravnodušni opazovalci te bitke. Naše naziranje bitke za demokracijo ni omejeno, zahodnjaško ali evrocentrično. Ostrina spopadov v tej bitki se vse jasneje kaže v prostoru od Labe do Tihega oceana, posebej še v vzhodni Evropi, začeni pri Sovjetski zvezi in politiki Gorbačova. Enotna in prenovljena evropska levica naj v tem boju prispeva z mislijo, političnimi odločitvami, spodbujanjem in plodnim dialogom.

3. Načelo nenasilja v odnosih med državami, osebami ter v razmerju med človekom in naravo.

Vse bolj se širi, zlasti med mladimi, zavest o nevezdržnosti nasilja kot sistema. Čas jedrskega orožja ne dopušča izbire med vojno in mirom. Toda oblike nasilja so se v sodobni družbi neznan- sko razbohotile in izpodkopavajo temel-

je zrelejši demokraciji in višji omiki. Politično odločanje se mora napajati pri posameznikih in gibanjih, ki uveljavljajo nenasilje v najrazličnejših oblikah, od solidarnosti, prostovoljnega socialnega dela, zatiranja spolnega nasilja, do prizadevanj za civilne pravice, zoper razpečevanje mamil, zoper razizem, v pomoč telesno prizadetim itd.

4. Mednarodni položaj ter odgovor na krizo neoliberalistične politike. Premagati prepad med svetovnim severom in jugom.

Razlike in protislovja so v svetu vse večja, vse večja ja obenem soodvisnost v njem.

Skoraj dve desetletji trajajoče obdobje krize in prestrukturiranja zapadnega gospodarstva se še ni do kraja izpričalo. Zapleta se v vse večja notranja protislovja. Od leta 1982 je nosilec ravnovesja razmah ameriškega trga in gospodarstva; pospešujeta ga «poživili» zveznega in trgovinskega primanjkljaja ob srkanju svetovnega kapitala s politiko visokih obrestnih mer. Onemoglost takega ravnovesja grozi s katastrofalnimi posledicami. Preprečiti jih je mogoče z aktivno mednarodno delitvijo dela, s premišljenim in selektivnim razmahom notranjega evropskega in japonskega tržišča v prid investicij, infrastrukturnih del in kolektivne porabe; to utegne izkrciti prostor gospodarstvu tretjega sveta. Sicer se bo razkorak med severom in jugom le še poglabljajal. Že danes pomenijo dolgovi, ki jim dežele v razvoju niso kos, finančno črpalko v korist razvitih: siromašna večina podpira bogato manjšino. Ta začaran ris je treba presekat, v hujših primerih preprosto z odpisom dolga.

5. Za drugačno pojmovanje sveta. Onkraj nasprotja med vzhodom in zahodom.

V zadnjih letih je v odnosih med SZ in ZDA prišlo do odločnega zasuka. Dogovor o odpravi celega razreda jedrskega orožja odpira pot krčenju in odpravi jedrskega orožja sploh, uravnovešenemu krčenju konvencionalnega orožja, gašenju regionalnih spopadov. Sproščajo se prej neslutena sredstva in sile. Iz dobe nasprotujočih si taborov lahko človeštvo stopi v čas premagovanja globalnih izzivov.

Po drugi svetovni vojni je svet obvladovalo nasprotje med dvema taboroma s SZ in ZDA na čelu. To je zasekalo ostro ločnico v kulturi in miselnosti sploh: zapad se je vnel za trg in svobodo kot vrline kapitalizma, vzhod za plan in enakost kot vrednoti socializma. Členovitost dejanskih razmer in procesov pa teh posplošitev ni prenesla in jih še danes ne prenaša. Ločnice ne potekajo med tabori in državami temveč znotraj njih. V vsakem izmed taborov se je kritika navdihovala in oplajala pri vrednotah nasprotnega tabora. Na tej

Kaj pa rajonski sveti?

Rajonski sveti so deležni pozornosti tajništva strank, ki v Trstu upravljajo krajevne ustanove le kot predmet barantanja v trenutku, ko si delijo predsedniška mesta. Mislim, da nisem daleč od resnice, ko trdim, da to ni le izigravanje demokracije in tistih političnih in socialnih sil, ki se za participacijo potegujejo, temveč predvsem svojih lastnih članov in volilcev. To kar trdim, je prišlo jasno do izraza ob priliki izvolitve enajstih predsednikov (dvanajsti je predsednik Vzhodnokraškega rajonskega sveta, ki pa še ni bil izvoljen).

Dejstvo, da so si stranke razdelile predsedniška mesta in celo vsilile ljudi, ne da bi upoštevale sposobnosti in sklepe svojih lastnih skupin v rajonskih svetih, je zbudilo veliko razburjenja med samimi svetovalci strank večine, tako da je le prisotnost visokih predstavnikov tajništva strank omogočila, da se je farsa odigrala do konca.

Od takrat naprej pa... molk. Rajonski sveti delujejo po istem tran-tranu kot doslej in ni videti, da bi se kdo zares spraševal kako vlti novih sil tem zaspanim in neučinkovitim organom. Zaskrbljujoča in politično nesprijemljiva so stališča, ki jih je odbornica za decentralizacijo, socialistka Pittoni, izrazila

v intervjuju Piccolu dne 11. tega meseca, ko je rekla, da rajonski sveti pač nimajo pooblastil. Kot da bi ta padala z neba in ne bi ona sedela na tistem odborništvo prav s politično nalogo, da upravlja in rešuje te probleme. Čas bi bil, da bi se upravitelji v našem mestu zavedali, da grede te naloge preko političnega trenutka in da so jih nase sprejeli kot dolžnost v trenutku, ko so sprejeli funkcijo.

Rajonski svetovalci, ki so bili izvoljeni na listah KPI, izražajo veliko zaskrbljenost nad tem položajem, istočasno se pa zavedajo, da morajo z večjo zagrizenostjo opravljati svoje delo, v prvi vrsti v iskanju stikov z občani in organizacijami, ki delujejo na terenu, stimulirati njihovo participacijo pri delu rajonskih svetov, da postanejo njihov resnični sogovornik.

Da bi bilo delo čimbolj učinkovito je bila ustanovljena delovna skupina med načelniki skupin KPI v rajonskih svetih. V njej sta tudi tovariš Pessato, načelnik skupine v občinskem svetu, in svetovalka Anamarija Kalc. Skupina ima nalogo, da ustvari čimbolj učinkovite in prodorne pogoje dela v tesnem sodelovanju s predstavniki na občini.

osnovi se ni mogoče lotiti globalnih izzivov razmerja med severom in jugom, ogroženosti narave in omejenosti njenih virov, demografskega vzpona, novih tehnologij, obvladovanja razvoja svetovnega gospodarstva, zagotavljanja miru.

Varnost lahko sloni le na vzajemnem nadzoru in soodvisnosti. Potegovati se je treba za uravnovešene in dogovorjene rešitve, vendar utegnejo v toku razvoja ugodno vplivati tudi enostranske, omejene razorožitvene pobude.

6. Za demokratično krmiljenje sprememb v družbi in gospodarstvu. Novi okopi naprednosti.

Spremembe je treba obvladovati, ne pa se proti njim zaklinjati.

Prerazporejanje in osredotočanje finančne in gospodarske oblasti premaguje nacionalne meje in se izmika njihovem nadzoru. Postavi se ji lahko po

robu le nadnacionalno priznana in dogovorjena oblast.

Zaradi vse večje vloge države v gospodarstvu si jo gospodujoči gospodarski krogi vse bolj podrejujejo. Trg se bo še dalje razvijal, a nikakor ne po enem kopitu. Tržno dinamiko je treba ujeti v urejeno strugo, državi pa vtisniti manj pristransko, občo vlogo. V mednarodnih odnosih naj odzivanje in premaganje prežene soodvisnost. Nove oblike odtujevanja se uveljavljajo v gospodarstvu, v sistemu občil, šolstvu, storitvah, v razporejevanju družbenega časa.

KPI si prizadeva pognati gibanje, ki ne pristaja na dane razmere, temveč jih namerava dejansko spreminjati v bitki za delo, zoper lakoto in zaostalost, za zdravo okolje, za uveljavljanje ženske drugačnosti, za drugačne razsežnosti politike v svetu soodvisnosti. Soodvi-

snosti pa je mogoča le ob dozorevanju mednarodnega prava in zakonitosti ob priznavanju enakopravnosti poednih narodov in enakopravnih možnosti izražanja mnogoterosti kultur in interesov.

Vse večja mednarodna soodvisnost vse bolj potrjuje pravilnost Berlinguerjeve zamisli o «svetovni vladi». Odtod potreba po kar se da čvrsti podpori dejavnosti OZN.

Socializma ne moremo več pojmovati kot sistem, kot zgodovinsko zakonitost. Rojeva se le iz stvarnosti dejanskih potreb in protislovij; pomeni pojmovni in politični navdih gibanja za predrugačenje obstoječih družb ob maksimalnem razmahu demokracije tako v državnem kot v mednarodnem merilu. V tem tiči izziv okostenelosti nasprotujočih si konservativizmov.

Odrpto pismo

Vprašanja ob našem nedeljskem časopisu

Pisatelj in zgodovinar Vlado Habjan nam je v zvezi v vprašanju slovenskega nedeljskega časopisa poslal v obliki odprtega pisma zanimivo razmišljanje, ki ga je prebral na zboru slovenskih kulturnih delavcev 15. novembra lani v Ljubljani. Z veseljem ga priobčujemo v upanju, da naleti med našimi bralci tudi na pismen odziv.

Uredništvo

V vročih poletnih dneh me je prenetilo obvestilo v Teleksu. V 24 šte. piše črno na belem, da «naj bi Nedeljsko Delo / Nedeljno Delo / začelo izhajati v srbohrvaščini še to jesen, če bodo vsi zainteresirani poleg ideje enako konkretno podprli zamisel tudi finančno...». Takšno «Nedeljsko Delo» bi morda marsikaj raztolmačilo v odnosu med ljudmi dveh jezikov ne pa vseh jezikov v SFRJ. Ali krati bi odprlo vrsto občutljivih zadev.

*Čeprav gre za drug čas in razmere pa človeka vendarle takoj spreleti misel na poizkus zavednega koroškega Slovenca Andreja Einspielerja. V prejšnjem stoletju je v začetku šestdesetih let začel izdajati revijo: *Stimmen aus Innerästerreich* — ali *Glasovi iz Notranje Avstrije*; dejanski iz Širše Slovenije. Z revijo je hotel neposredno in v nemščini obveščati Avstrijce — zlasti pa odpravljati predsodke! Kakor je bila zamisel o dveh muhah na en mah sprva zanimi-*

va, so bili rezultati klavrni, če ne celo škodljivi za Slovence. Podpora enojezični hegemoniji ni bila še nikjer in nikoli dobra. Večja narodnost jo kaj hitro razume kot svojo naravno prednost in celo pravico! Takšna služnost je lahko povsem nekaj drugega v resnični večjezičnosti, vendar tudi v tem primeru se utegne sprevračati v škodo majhnega naroda. Saj tisti, ki želi spoznati svoje manj številne sosede ali brate, bi jih neglede na jezikovne ovirice, lahko že davno natanko odkril. Še marsikaj bi se nabralo v tej povezavi.

Dejstvo pa je, da je s časopisi v vsej slovenski kulturni (ne) povezanosti obilica problemov. Ni prave in smoterne razdelitve pameti in denarja. Na primer: Primorski dnevnik bi med tednom lahko zaobjemal stvari, ki so vznemirljive za njegov zamejski svet. V nedeljo pa ni nemara be bilo slabo, če bi postal Nedeljski s svojo in hrati z naglašeno splošno slovensko in izbrano svetovno problematiko. Na posebni strani naj bi bila razgrnjena vsa srednjeevropska-balkanska razsežnost. V teh razmerjih naj bi bila doma resnična neozkosrčna internacionalnost. Občasno bi nemara le kazalo jezikovno deliti izbrano stran oziroma strani. Dosledno se ne bi kazalo izogibati kakšnim tehtnim prispevkom v italijanščini ali nemščini. Enako velja za srbsko in hrvaščino. Pa tudi pisanje v ruščini, angleščini, španščini

naj bi seznanjalo svet z našo resnico in posebnostjo. Nič ne bi smelo učinkovati kot povsem nenavadna posebnost. V našo korist je torej, da najdemo časopis, ki bo soodpiral čim več kulturnih in znanstvenih vrat ob hkratni poslovni uspešnosti novih podjetniških prijemov! Takih, ki se bodo vseobsežno opirali na deljnovidnost in bodo sočasno sposobni nositi realno težo vseljudskega programa.

Še pred objavo v Teleksu o morebitnem «Nedeljnem Delu» sem razmišljal o naši nedeljski časopisni zapuščenosti. Iz obsežnejšega pisanja jemljem naslednji odlomek.

Najbolj viden znak prav vsakršne nedomiselnosti v narodno suverenostnem (ne)potrjevanju v osemdesetih letih je edini zamejski dnevnik «Primorski dnevnik»... Skromno glasilce, ki ga premore zamejstvo, je, neglede na vse vzroke, kakaj je nebogljenost, le komaj kaj boljše kot je bil nikoli uresničen Kalistar - Levstikov «Naprej» (1861).

Časopisno nebo v središču našim svetovnim morskim cestam, to je Trstu, pa se je slednjič vendarle odprlo, čeprav najmanj dvajset let prepozno! Zamudili smo ugodna leta pred kriznim obdobjem, ki se začne 1873! Po krizi smo dolgo lahko le pasli zavist za prvotigaši in se le z navečnimi težavami spravili v tek, ki so ga presekali rezultati prve svetovne vojne.

V širšem območju občine Trst so malo pred prvo svetovno vojno celo naši zanikovalci našli skoraj šestdeset tisoč Slovencev (Uradno natanko jih popis navaja 57.000). Tako je bil Trst številčno in tudi gospodarsko pred Ljubljano, ali na kratko naše največje mesto. Izpred prve svetovne vojne so tudi datirane mnogotere pobude, da bi ta pristaniški emporij prevzel vlogo osrednjega slovenskega mesta. Saj je že premoglo bujne vsestranske poganjke, celo od škofije do nastavkov za slovensko univerzo. V poseben poudarek je treba vzeti «Edinost» in njeno časopisno pot. Fran Levstik se 1861 leta ni mogel ogreti za časopis «Naprej» kljub denarni bianko menici, ki mu jo je menda ponujal slovenski bankir in mecen Janez Nepomuk Kalister. Stričnik tega Kalistra, Franc po imenu, je hkrati z Josipom Gorjupom, skoraj dvajset let za oklevajočim Levstikom, zagotovil obstanek «Edinosti». Izhajala je od leta 1879 do 1928, ko jo je uničil fašizem. Pri tem ne gre prezreti, da je bila tržaška Edinost nekaj časa največji slovenski dnevnik. Še zdaj pa je dokaz, da se je ob novih razmerjih vredno zazreti v minulost in tudi kaj ukreniti za naprej.

Samo eno leto pred diktatorskim 6. januarjem 1929 v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (oziroma Kraljevini Jugoslaviji), je tudi v Italiji fašizem vzel Slovence vse bančne in časopisne možnosti. Sledila so leta begunstva in vsesplošne potlačeni, do nove svetovne vojne in novih isker, ki so se vžigale z NOV ob nemajhnih upih na RA in zavznike.

Naslednik Partizanskega dnevnika, Primorski dnevnik, tak kot je, še v inseratni smeri ne doseže zadosti, kaj šele, da bi bil duhovno napredna, združevalna srčika. Kako naj bi potem skušal loviti tokove v razponu: Alpe Adrija? V tem primeru bi se pač moral prebrisan učiti pri stari in novi Die Presse z Dunaja, pa Il Piccolo tržaškega Teodora Majerja. (Poudarek: učiti kajpak ni mišljen dobesedno, ampak taktično). Marsikaj pa bi bilo mogoče odkriti celo pri beograjski Politiki in še mnogokje.

Ali je treba naglašati, kaj bi tako odprt časopis pomenil, na kateri koli strani meje, za poživljeni duhovni obtok? Ali se je treba spraševati, odkod vzeti denar? Slovenci se na daleči sodalžiramo, subvencioniramo pa tudi.

Prerazdelimo te fonde, še prej pa brezkompromiso najdemo svoj denar! Saj bo v pomoč zamejcem in hkrati za našo duhovno celovitost. Sem sodijo seveda prav vsi zdomci, kjerkoli na svetu so že. Tudi zanje bi bil predlagani vse-slovenski list. Kaj vse bi jim lahko nudil nedeljski izvod časopisa! Za vse Slovence na svetu bi moral postati resničen narodno-mednarodni obveščevalec (v nezavajalnem smislu).

Neozkosrčen (pa tudi ne brezidejen) Nedeljnik bi se celo preživljal domala

lahko s poslovnimi oglasi. Vzemimo, da bi na kulturni ravni posredoval zakonske tovariše, obveščal o smrtih, porokah in o rojstvih. Je pa še vrsta bolj perečih reči. Narodne kánone je treba od časa do časa dopolnjevati, sicer je nesmiselno govoriti o enotnem slovenskem prostoru oziroma: križno zavezujoči nacionalni obveznosti.

Znani so pa najbolj spodbujevalni ogledi in spravno solidarnostni zahtevki. Vsestranski in dovolj glasni so bili od Ljubljane do najbolj oddaljene podružnice slovenstva. Ali ni v tej želji vsebovan dokaz, da bi takoj moral startati takšen Nedeljnik. Prav vsem bi nam lahko bil v operativno gospodarsko-kulturno pomoč.

Novi list je odpiral vse tržaške, goriške, čedajske in kanalske probleme, s preskokom na celovške, porabske, pa zagate in iznajdljivosti vseh drugih sorjakov.

Bolj svetotvljansko urejevanj dnevnik naj bi še nadalje izhajal zlasti v nedeljo. Na ta praznovalec dan gospodari pravi časopisni post. Od Kopra do Ljubljane, Celja, Maribora, Murske Sobote, če mest in krajev malo stran od osrednje črte ne naštevamo, ni v nedeljo slovenskega časopisa. Praznina je seveda mučna za nevikendnike, starejše ljudi, bolnike in še marsikoga. Dovolj

sproščeno glasilo iz Trsta bi lahko bil mnogostran poročevalec in povezovalac. S tem bi bil prava mana za vso SRS. Kot že rečeno, tod v nedeljo ne izide noben dnevnik. Radovedneži se morajo tešiti s srbohrvaškimi listi, ki so celo od Slovencev subvencionirani, ker pač neposredno ali posredno iz SRS prispevamo nemajhne denarje v vse fonde v državi, od katerih pa spet namajhne zneske prejema srbohrvaško govorno območje, preprosto za zato, ker je največje, vpeto v večino republik in v vsa območja, ne nazadnje do vojaškega časopisja.

Zelo potrebne in tudi mikavne besede o splošni slovenski povezanosti so zelo prazne prigodnice, dokler v enakopravnem podpiranju in spodbujanju ne poživljajo v naše nadaljevanje vseh narodno družbenih osebkov, ali ne uspevajo v izrazitem duhovnem preseganju sicer nedotakljivih meja.

Križna obveznost je neodtujljiva pravica in dolžnost vsakega posameznika iz vseh štirih delov slovenstva in celotnega svetovnega zdomstva. Pomoč drug drugemu ja dostojna samo v primeru, da vsak oddeljen osebek smotrno izkoristi svoje specifične prednosti v podporo na tistih točkah kjer je naš drug oddeljen osebek v svoji specifikki najbolj ogrožen.

Komunist

Možne poti uresničevanja socialističnega nestranskega tipa politične demokracije

Dr. Lev Kreft

Komunisti – radikalni socialdemokrati?

Tok izstopanja iz Zveze komunistov Slovenije sicer niha, in je (iz znanih razlogov) poleti in v zgodnji jeseni malce upadel, vendar ni jenjal, in če mu je vodilo politična klima, se ne bo tako kmalu ustavil ali celo prevesil v drugo smer. Razlogi za izstope so zelo različni in pogosto skriti za izjavami o previsoki članarini. V zadnjem času pa so se pojavili politično pojasnjeni, celo skupinski izstopi (prvi tak vidnejši primer je sicer mendar bil že izstop dr. Pluta), ki ne pomenijo umika iz političnega življenja, ampak oblikovanje nove, izven ZK postavljene javne politične držbe. K novim politično motiviranim izstopom je treba dodati še komuniste, ki jih je ta partija v preteklosti izključila ali so bili tako rekoč prisiljeni zapustiti njene vrste. Hkrati nastopajo generacije, ki se praktično v celoti izmikajo vstopu v organizacijo, čeprav dajejo mnogo več politično osveščenih in dejavnih ljudi kot prejšnje.

Če to vse skupaj govori o čem, govori tudi o tem, da je bil prej tudi v Sloveniji, ki ni poznala množičnega sprejemanja tako kot

drugi deli Jugoslavije, povsem normalno, da je član ZK postal tako rekoč vsakdo, ki je aktivneje segel v politični prostor, pa tudi, da je bilo dovolj možnosti in dejanj, ki so skušala iz javnega političnega delovanja odstraniti vse tiste, ki zvezi komunistov niso bili po volji. Model avantgarde na oblasti je zahteval, da se vsakokrat politična generacija vključi v ZK in da se s politične scene izloči vse, kar ni sodilo v tak obrazec. Večino disidentov je torej ZK proizvedla iz lastnih vrst in ne iz vrst „zunanjih sovražnikov“.

Današnje stanje je torej že bistveno drugačno: če si tudi tega še tako želi, zveza komunistov ni sposobna vključiti vseh ljudi, ki so politično in javno najaktivnejši, v svoje vrste. Njen „kadrovski“ hegemonizem je pri koncu. Tudi njeni „ubežniki“ in „odmetniki“ ostajajo na politični sceni, mladi ljudje pa vstopajo na politično prizorišče brez dovoljenja, ki ga daje partijska knjižica.

In kakšno zvezo ima to s političnim plura-

lizmom? Pač to, da jedro ljudi, ki ustanavljajo nove družbene in politične organizacije in zveze, izhaja prav iz teh vrst: iz vrst tistih, ki so se iz ZK umaknili ali jih je organizacija odstranila, in iz vrst tistih mlajših, ki jim članstvo ne pride niti na misel. Ne eni ne drugi ne pristaja več na to, da bi bili šele posest partijske knjižnice prava promocija v državljane, v politična bitja z vsemi pravicami sodelovanja v političnem odločanju in oblasti. Če govorimo o strankarstvu, bi lahko rekli, da tudi ZK sama razpada na stranke in v njej ostaja predvsem njeno najbolj opredeljeno jedro, pa tudi pasivno in neopredeljeno članstvo, ki vidi zvezo z organizacijo zlasti v članarini in se do organizacije opredeljuje formalno.

Ali se mora ZK takega procesa bati? Menim, da jo mora bolj skrbeti, kaj ostaja v njenih vrstah, kot pa nastajanje novih političnih zvez, ki vse po vrsti, vsaj do sedaj, zasedajo prostor, ki je prostor levih in socialističnih programov, ali pa prostor konkretnih interesnih pobud. Nastajanje tega političnega pluralizma ni konkurenca ZK, če si pod konkurenco predstavljamo stari boljševiški strah kontrarevolucije, organizirane kot stranke za prevzem monolitne oblasti iz njenih v druge roke.

Tudi tisti, ki imajo iluzijo, da bodo namesto ZK igrali vlogo avantgarde (socialdemokratska epizoda z Litostrojem je poučna, upam, da tudi za Tomšiča), bodo kmalu ugotovili, da množičnih strank ni tako lahko ustanoviti, pa četudi se imenujejo zveze, in da jim čas nekako ni naklonjen nič bolj kot zvezi komunistov. Prava konkurenca zvezi komunistov je pač, v ustvarjalnem smislu, le celoten razvit prostor političnega razlikovanja, svobodnega povezovanja, združevanja in razdruževanja, v katerem bo marsikaj nastajalo in izginevalo predvsem po logiki konkretnih ciljev, projektov in vpliva na oblastno odločanje.

Hkrati pa dejstvo, da dobršen del aktivistov novih zvez predstavljajo bivši komunisti ali ljudje, ki bi jih ZK kaj rada videla v lastnih vrstah, govori tudi o tem, da ZK nima več niti družbeno privlačnega programa, ki bi ustrezal sodobnim razmeram, niti ni po načinu delovanja kaj več kot tradicionalna in še boljševiško dodatno trdo in nepriljavno organizirana formalno delujoča stranka, niti nima razvitega kakega sodobnega 'imidža'. Male politične produkcijske enote lažje dajejo rezultate, so fleksibilnejše, in manj ranljive na poraze. In tudi obvezujejo manj, njihov svetovnonazorski naboj je nižji, nevarnost pretresov in osebnih stisk skoraj ni prisotna, skratka, tudi osebnostno so sprejemljivejše.

Vse to zastavlja nekaj vprašanj, ki terjajo odgovor. Prvi, ali se velja Dolomitska izjava? Ali bo ZK vztrajala pri taki organizaciji socialističnih zvez, ki onemogočajo koalicijsko in gibčno povezovanje enako usmerjenih? Ali bo še naprej sodelovanje z drugimi pogojevala s svojo vladajočo vlogo? Pred vojno so komunisti že brez zadržkov sodelovali z vsemi po načelu: kjer so ljudje, kjer je politični interes, smo tudi mi.

Drugo. Ali je komunistom mogoče dovoliti včlanjevanje v novonastajajoče zveze? To vprašanje se je prvič zastavilo ob novih družbenih gibanjih in dobilo pozitiven odgovor, toda tam le ni šlo za formalno politično organiziranje. Kaj pa zdaj? Če so zveze deli SZDL, ni zadržkov za sodelovanje komuni-

stov v njih, in ne le z njimi — če si le same ne želijo, da bi raje komunisti ostali izven njih. To vprašanje se je zastavilo že med ustanavljanjem demokratične zveze razumnikov, in niso bili vsi za to, da bi komunisti lahko postali njeni člani.

Tretje. Ali so komunisti lahko člani takih mednarodnih skupin, kot je radikalna stranka, ki ji kongres pri nas očitno ne bo uspel, dobila pa bo precej uglednih članov? V organizacije takega tipa so se pred vojno, zlasti ob boju za mir in proti fašizmu, komunisti

včlanjevali celo kot organizacija. Torej je ob današnjih dvomih treba ugotoviti, da je sposobnost te zveze komunistov za delovanje v pluralističnem prostoru mnogo nižja, kot je v njeni zgodovini že bila. Izziv političnega pluralizma mora ZK sprejeti kot izziv k sposobnosti sodelovanja, sklepanja koalicij in zvez, sprejemanja političnih impulzov in pobud od drugod in nesektaškega pomaganja pri rojstvu vsem, kar je družbeno kvalitetno, ne glede na zelnik, na katerem je zraslo. To pa pomeni, da mora sestopiti z oblasti, če hoče zanj sploh še konkurirati.

Pomoč za Armenijo

lahko pošlješ tudi preko:

Združenja Italija-Sovjetska zveza

z nakazilom na tekoči račun št. 43051 pri zavodu Banco di Roma, ali s prispevkom na sedežu združenja, v Trstu v ulici Torrebianca 13 (telefon 60158)

«Živio jezuitje!»

Praske in spogledovanja italijanskih katolikov

Predkongresno vrenje v Krščanski demokraciji pljuska v javnost tudi z zadnjimi potezami klerikalističnega in integralističnega gibanja «Comunione e liberazione» (CI) in «Movimento popolare», njegovega udarnega političnega krila. Potem ko je na poletnem festivalu v Riminiju podkurilo De Miti s spogledavanjem z Martellijem in Craxijem, je bilo deležno strogih svaril vatikanskega vrha in predsednika italijanske škofovske konference kardinala Polettija. V znak sprave in pokoritve naj bi njegov duhovni vodja Cesana zgladil spor z jezuiti, ki so gibanju CI od nekdaj trn v peti. «Spravo» pa je skušal zasukati lastnim političnim naklepom v prid, tako da je izkoristil odmevni sedmojanuarski uvodnik jezuitskega glasila «Civiltà Cattolica» in njegovo kritiko demokrščanske (beri: De Mitove) nenačelnosti, odsotnosti «Krščanskega sloga», izkoriščanja vladnih položajev «v oblastniške in osebne koristi». Podobne očitke je iste dni bilo slišati v papeževem nagovoru zbora aktivistov katoliške akcije («Katoliki prepogosto ne živijo krščansko») ter v listini italijanske škofovske konference, čes da se v politiko vpreženi katoliki ne držijo «vrednot solidarnosti in vzajemnosti zoper prevladovanje razlogov golega profita v italijanski družbi».

Tako je Cesana za intervju o teh vprašanih v zadnji številki glasila CI «Il Sabato» pridobil ugledna jezuita De Ro-

so in Kolvenbacha. Sam je še prispeval ugodno oceno jezuitskih stališč. Uredništvo lista pa le ni moglo iz svoje kože: čez vso naslovno stran je v obesnjaško sarkastičnem slogu Mladinega retrogardistično socrealističnega kova vzkliknil «Živio jezuitje!», a največ prostora in prednosti je odmerilo intervjuju z Vittorioem Sbardello, še ne tako davnim kolovodjem rimskih neofašističnih pretepačev, sicer pa današnjim zastopnikom Andreottijeve struje v vsedržavnem vodstvu KD.

Zoper tako izigravanje se je glavni urednik «Civiltà Cattolica», jezuit Michele Simone strogo ogradil in ločil «občestvo v duhu vzajemnega sprejemanja» od navideznega brisanja razlik. Saj so v svojem sedmojanuarskem uvodniku jezuitje nagovorili KD le kot eno izmed strank, v katerih delujejo katoliki; poudarili pa so tudi, naj «krščanski navdih v politiki še ne pomeni prizadevanja po uresničevanju krščanske države ali celo krščanske družbe».

Medtem so pri CI poskrbeli za novo presenečenje. Pri predvolilnih manevrih za študentska zastopstva na rimskem vseučilišču so mladi socialisti po lanskem uspešnem skupnem nastopu pustili CI-ovce na cedilu. Slednji so si nove zaveznike poiskali pri mladih neofašistih. Del katoliške mladine pa te poteze ni prebavil: predstavil se bo s svojo, De Miti zvesto listo.